

INVESTITSION FAOLIYATNI AMALGA OSHIRISH JARAYONING BOSQICHLARI VA ULARNING IQTISODIY MAZMUNI

Valikulov Sherzod Zaynitdinovich

Toshkent davlat texnika universiteti

Sanoat iqtisodiyoti va menejmenti kafedrasida mustaqil tadqiqotchisi

E-mail: valikulovs84@gmail.com

***Annotatsiya.** Ushbu tezisdagi investitsion faoliyatning amalga oshirish jarayonlari borasida izlanishlar olib borilgan. Investitsion faoliyatni amalga oshirish haqida mahaliya va horijiy olimlarni ilmiy yondoshuvlari o'rganilib kerakli hulosalar shakillantrilgan.*

***Kalit so'zlar:** investitsion siyosat, investitsion faoliyat, portfeli strategiyasi.*

STAGES OF THE INVESTMENT ACTIVITY IMPLEMENTATION PROCESS AND THEIR ECONOMIC CONTENT

***Abstract.** This thesis examines the processes involved in implementing investment activity. Scientific approaches of both domestic and foreign scholars regarding the implementation of investment activity were studied, and relevant conclusions were formulated.*

***Keywords:** investment policy, investment activity, portfolio strategy.*

ЭТАПЫ ПРОЦЕССА ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ИХ ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОДЕРЖАНИЕ.

***Аннотация:** В данном тезисе проведены исследования процессов осуществления инвестиционной деятельности. Изучены научные подходы*

местных и зарубежных ученых к реализации инвестиционной деятельности, на основе которых сформированы соответствующие выводы.

Ключевые слова: инвестиционная политика, инвестиционная деятельность, портфельная стратегия.

KIRISH

So'nggi yillarda O'zbekiston iqtisodiyotida investitsiyalarni jalb qilish va ularni samarali boshqarish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangan. Investitsion faoliyatning samaradorligi mamlakatning barqaror iqtisodiy rivojlanishi va raqobatbardoshligini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, investitsion muhitning barqarorligi, institutsional islohotlar va strategik boshqaruv mexanizmlari bu jarayonning muvaffaqiyatini belgilaydi.

Xorijiy adabiyotlarda investitsion faoliyat besh bosqichda amalga oshiriladi: investitsion maqsadlarni shakllantirish, investitsion siyosatni ishlab chiqish, portfel strategiyasini tanlash, aktivlarni aniqlash va investitsiyalar samaradorligini baholash. Har bir bosqich sarmoyalarni boshqarish va natijalarni baholashning konseptual yondashuvlari bilan tavsiflanadi, va jarayon siklik tarzda takrorlanib, investitsion faoliyatning uzluksiz takomillashuvini ta'minlaydi.

Ushbu maqolada turli davlatlardagi ilg'or tajribalar tahlil qilinib, ularni O'zbekiston sharoitida amaliyotga tatbiq etish istiqbollari o'rganiladi. Shuningdek, iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik jihatlar hisobga olingan holda investitsion strategiyalarni shakllantirish va samaradorlikni oshirish masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi – mamlakatimizda investitsion faoliyatni yanada samarali

boshqarish va uning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatini oshirish yo'llarini aniqlashdan iborat.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

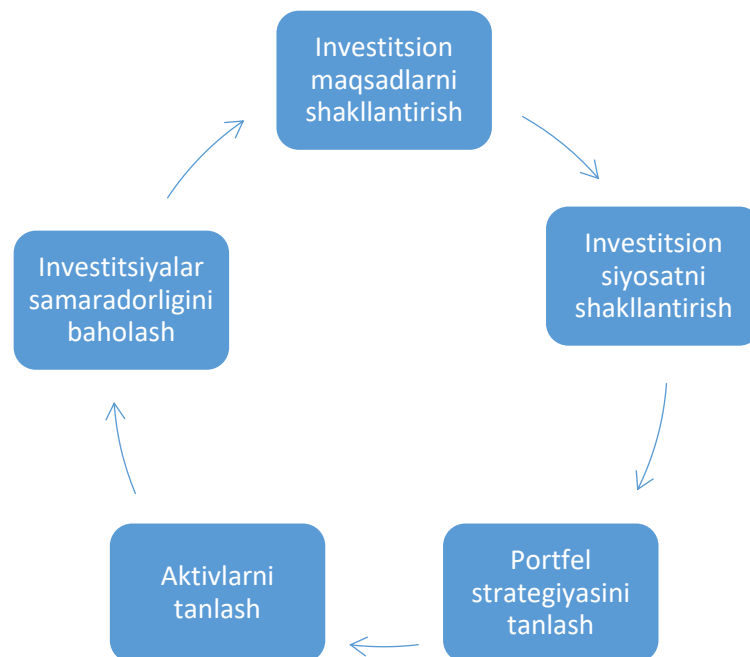
Ushbu tezis ko'proq **sistematik tahlil va konseptual-metodologik yondashuv** asosida olib borilgan. Metodologiyaning asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat: *Nazariy tahlil* – tadqiqotda xorijiy olimlar va adabiyotlar tahlil qilinib, investitsion faoliyatning besh bosqichi (maqsadlarni belgilash, siyosatni shakllantirish, portfel strategiyasini tanlash, aktivlarni tanlash va samaradorlikni baholash) konseptual asoslarda izohlangan. Bu bosqichlar ilmiy nazariya, strategik menejment, institutsional iqtisodiyot va moliyaviy nazariya tamoyillari bilan bog'langan. *Siklik va iterativ yondashuv* – investitsion jarayonning siklik xarakteri, ya'ni har bir bosqich natijalariga asoslangan takroriy baholash va takomillashtirish metodologik jihatdan ko'rsatilgan. Bu investitsiyalar samaradorligini doimiy ravishda oshirishga qaratilgan. *Integratsiyalangan yondashuv* – iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik omillarni hisobga olishga urg'u berilgan, shuningdek, mamlakat ichidagi va xalqaro tajribalarni solishtirish orqali investitsion strategiyalarni ishlab chiqish tavsiya qilingan.

Shu bilan birga, tadqiqot analitik, komparativ va konseptual metodlardan foydalanib, O'zbekiston iqtisodiyotida investitsion faoliyatni samarali boshqarishning strategik jihatlarini o'rganishga yo'naltirilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Xorijlik olimlar yozgan kitoblarida, jurnal va gazetalarida investitsion faoliyat borasida o'zining fikrlarini bayon etgan, masalan, xorijiy adabiyotlarda investitsiya faoliyatining besh bosqichi mavjud bo'lib, ularning jarayoni 1-rasmda ko'rsatilgan. Bosqichlarning har biri sarmoyalarni boshqarish va samaradorligini baholashning konseptual yondashuvlari bilan tavsiflanadi.

Investitsion faoliyatni amalga oshirish jarayoni" bu jarayonda olim aytgan bosqichlarni ko'rib chiqib quyidagi fikirlarni yuritsak bo'ladi. Bu bosqichlar siklik ravishda amalga oshiriladi, chunki har bir investitsiya loyihasi va strategiyasi doimiy ravishda baholanib, takomillashtirilishi zarur. Bu jarayon, odatda, investitsiya jarayonining muvaffaqiyatli bo'lishi uchun asosiy tayanch bo'lib xizmat qiladi va kompaniya yoki tashkilotning uzoq muddatli rivojlanishini ta'minlaydi.

1-rasm. Investitsion faoliyatni amalga oshirish jarayoni.

Avvalo, *investitsion maqsadlarni shakllantirish* bosqichi investitsion faoliyatning boshlang'ich nuqtasi hisoblanadi. Bu bosqichda investor yoki xo'jalik yurituvchi subyekt o'zining strategik rivojlanish yo'nalishlari, moliyaviy imkoniyatlari, riskka bo'lgan munosabati va kutilayotgan daromadlilik darajasidan kelib chiqib aniq maqsadlarni belgilaydi. Ilmiy nuqtai nazardan, bu jarayon qaror qabul qilish nazariyasi, strategik menejment va institutsional iqtisodiyot tamoyillariga asoslanadi. Maqsadlarning to'g'ri qo'yilishi keyingi bosqichlar samaradorligini belgilovchi asosiy determinant hisoblanadi.

Keyingi bosqich – *investitsion siyosatni shakllantirish* bo'lib, u belgilangan maqsadlarga erishish mexanizmlarini ishlab chiqishni nazarda tutadi. Investitsion siyosat doirasida resurslarni taqsimlash, ustuvor yo'nalishlarni tanlash, moliyalashtirish manbalarini aniqlash va risklarni boshqarish strategiyalari ishlab chiqiladi. Bu bosqichda makroiqtisodiy muhit, davlat siyosati, soliq tizimi va bozor kon'yunkturasi kabi tashqi omillar ham muhim rol o'ynaydi. Shu jihatdan investitsion siyosat adaptiv va dinamik xarakterga ega bo'lib, o'zgaruvchan iqtisodiy sharoitlarga moslashuvchan bo'lishi zarur.

Uchinchi bosqich – *portfel strategiyasini tanlash* investitsion faoliyatning eng muhim nazariy asoslangan qismidir. Bu yerda investor risk va daromadlilik o'rtasidagi optimal nisbatni ta'minlashga intiladi. Zamonaviy moliyaviy nazariyada bu jarayon Markovitsning portfel nazariyasi, Sharpe modeli va CAPM kabi konsepsiyalar orqali asoslanadi. Diversifikatsiya, aktivlarni taqsimlash va risklarni minimallashtirish ushbu bosqichning asosiy elementlari hisoblanadi. Ayniqsa, noaniqlik sharoitida portfelni shakllantirish ehtimollik nazariyasi va statistik modellarga tayanadi.

To'rtinchi bosqich – *aktivlarni tanlash* bo'lib, bu jarayonda aniq investitsiya obyektlari aniqlanadi. Aktivlar real (asosiy vositalar, infratuzilma loyihalari) yoki moliyaviy (aksiyalar, obligatsiyalar, derivativlar) shaklda bo'lishi mumkin. Aktivlarni tanlashda ularning likvidligi, daromadlilik, risk darajasi va bozordagi holati chuqur tahlil qilinadi. Ushbu bosqich mikroiqtisodiy tahlil, moliyaviy hisobotlarni baholash va fundamental hamda texnik tahlil usullariga asoslanadi.

Yakuniy bosqich – *investitsiyalar samaradorligini baholash* bo'lib, u butun investitsion jarayonning natijadorligini aniqlashga xizmat qiladi. Samaradorlikni baholashda sof joriy qiymat (NPV), ichki daromadlilik normasi (IRR), rentabellik indeksi (PI) kabi ko'rsatkichlardan foydalaniladi. Shu bilan birga, risklarni hisobga olgan holda diskontlash usullari qo'llaniladi. Bu bosqich nafaqat yakuniy natijalarni baholash, balki kelajakdagi investitsion qarorlarni takomillashtirish uchun ham muhim axborot bazasini yaratadi.

Muhimi shundaki, mazkur bosqichlar yopiq siklni tashkil etadi. Ya'ni, samaradorlikni baholash natijalari asosida yangi investitsion maqsadlar qayta ko'rib chiqiladi va jarayon takroran boshlanadi. Bu esa investitsion faoliyatning uzluksiz takomillashib borishini ta'minlaydi.

“Investitsiya faolligi va uning samaradorligini oshirish uchun yuqorida ta'kidlab o'tilgan chora-tadbirlar, avvalambor, iqtisodiy-ijtimoiy va ekologik bashoratlarga asoslanmog'i lozim, chunki, iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb etishda yuqori samaraga erishishda nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va ekologik jihatlar ham muhim rol o'ynaydi. Shuning uchun ham mamlakat doirasida ishlab chiqiladigan investitsiya dasturlari va loyihalari iqtisodiy-ijtimoiy va ekologik maqsadlarga yo'naltirilgan bo'lmog'i lozim.”[2], “So'nggi yillarda O'zbekiston

iqtisodiyotida investitsiyalarni jalb qilish va ularni samarali boshqarish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylandi. Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, investitsion muhitning barqarorligi va institutsional islohotlar bu jarayonning muvaffaqiyatini ta‘minlaydi. Ushbu maqolada turli davlatlardagi ilg‘or tajribalar tahlil qilinib, mamlakatimizda ularni amaliyotga joriy etish istiqbollari ko‘rib chiqiladi.”[3] Tadqiqotchini ushbu fikrida O‘zbekiston iqtisodiy siyosatida investitsiyalarni jalb qilish va samarali boshqarishning strategik ahamiyatini ta‘kidlaydi. Xalqaro tajribaga tayangan holda, barqaror investitsion muhit va institutsional islohotlar mamlakat iqtisodiyotining rivojlanishi uchun muhim omil ekanligi ko‘rsatiladi. Shuningdek, maqola turli davlatlardagi ilg‘or usullarni o‘zimizda amaliyotga tatbiq etish imkoniyatlarini o‘rganishga qaratilgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, investitsion faoliyatning samaradorligi nafaqat iqtisodiy omillarga, balki ijtimoiy va ekologik jihatlarga ham bog‘liq. Investitsion jarayonning besh bosqichi – maqsadlarni shakllantirish, siyosatni ishlab chiqish, portfel strategiyasini tanlash, aktivlarni aniqlash va samaradorlikni baholash – bir-biri bilan bog‘liq va siklik xarakterga ega. Har bir bosqich konseptual nazariy yondashuvlar va xalqaro tajriba asosida amalga oshiriladi, bu esa O‘zbekiston sharoitida investitsion muhitning barqarorligini va institutsional islohotlarning samaradorligini oshirishga yordam beradi. Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, investitsiya loyihalarini rejalashtirish va amalga oshirishda strategik maqsadlar va ularning doimiy baholanishi kompaniya yoki milliy iqtisodiyotning uzoq muddatli rivojlanishi uchun asosiy omil hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, investitsion faoliyatni amalga oshirish jarayoni tizimli, ko'p bosqichli va ilmiy asoslangan qarorlar majmuasidan iborat bo'lib, uning samaradorligi har bir bosqichning puxta ishlab chiqilganligi va ular o'rtasidagi uzviy bog'liqlikka bevosita bog'liqdir.

Investitsion faoliyatni samarali tashkil etish va rivojlantirish uchun bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilishi lozim. Avvalo, investitsion maqsadlarni aniqlashda iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik omillarni hisobga olgan kompleks yondashuvni joriy etish muhimdir. Shu bilan birga, institutsional islohotlarni davom ettirish, qonun hujjatlari, soliq va moliyaviy rag'batlantirish mexanizmlarini takomillashtirish orqali barqaror investitsion muhitni yaratish lozim. Investitsion portfel va aktivlarni boshqarishda zamonaviy moliyaviy nazariyalarni, jumladan, Markovits portfel nazariyasi, Sharpe modeli va CAPM kabi konsepsiyalarni tatbiq etish tavsiya etiladi. Bundan tashqari, investitsiyalar samaradorligini baholash tizimini takomillashtirish, NPV, IRR va PI kabi ko'rsatkichlar hamda diskontlash usullaridan foydalangan holda qarorlarni qayta ko'rib chiqish va doimiy yaxshilash zarur. Oxir-oqibat, xalqaro tajribaga tayangan holda ilg'or usullarni mamlakat sharoitiga moslab amaliyotga tatbiq etish, muvaffaqiyatli investitsion loyihalarni amalga oshirish va investitsion jarayonning uzluksiz rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. Frank J. Fabbozi "Capital Markets, Financial Management, and Investment Management" Page 577.

2. Kamola Muzaffarovna KILICHEVA “ERKIN IQTISODIY HUDUDLARDA INVESTITSION FAOLLIKNI OSHIRISHNING ILMYI-NAZARIY MASALALARI”
3. O‘tamurodova Surayyo Shokirjon qizi, “INVESTITSION FAOLIYATNI AMALGA OSHIRISHNING XORIJ TAJRIBASI VA MAMLAKATIMIZDA FOYDALANISH ISTIQBOLLARI” YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT 2025-yil, iyun. No6-son.